Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

Mantelzorgagenda 2027-2030

De agenda voor mantelzorg in een zorgzame samenleving

Samen gezond, fit en veerkrachtig

Inhoudsopgave

Voorwoord 3

In het kort 4

1 Inleiding 5

2 Mantelzorg in een veranderende samenleving; ontwikkelingen en uitdagingen 6

3 Huidige beleidsmaatregelen 9

4 Uitgangspunten en ambities van de Mantelzorgagenda 2027-2030 11

5 Maatregelen 13

Erkennen van de positie van mantelzorgers 13
Vereenvoudigen van het zorgstelsel waarbinnen mantelzorgers hun weg moeten vinden 14
Faciliteren van mantelzorgers met passende ondersteuning 15
(Ver)delen van mantelzorgtaken 18
Versterken van een zorgzame samenleving 19

6 Governance en monitoring 21

Voorwoord

In Nederland zijn 5,5 miljoen mensen die zorgen voor een ander. Soms is dat voor een ouder die iets vaker hulp nodig heeft. Voor een partner die ziek wordt. Voor een kind dat extra ondersteuning vraagt. Een andere keer is het voor een vriend, buur of kennis die niet meer alles alleen kan doen.
Je brengt iemand naar een afspraak in het ziekenhuis, helpt met de administratie, bent er op moeilijke momenten of drinkt gewoon een kopje koffie. Je doet het omdat je om iemand geeft.

Ik geloof dat omkijken naar elkaar bij ons hoort als samenleving. Naastenliefde is niet alleen een mooi woord, het is iets wat mensen elke dag geven. Vaak zonder dat iemand het ziet. Deze liefdevolle inzet is een van de krachtigste fundamenten van onze samenleving. Toch vergeten we soms hoe bijzonder die inzet eigenlijk is.

Want zorgen voor een ander gaat niet altijd vanzelf. Het vraagt tijd, energie en aandacht. Achter de cijfers schuilen mensen die eigen afspraken verzetten. Die ‘s nachts wakker liggen. Die eerder van werk vertrekken voor een afspraak in het ziekenhuis, of een college moeten missen omdat er onverwacht hulp nodig is. Sommigen maken zich zorgen: ‘hoe houd ik dit vol als de zorg toeneemt, of langer duurt?’
Deze agenda is daarom voor de mantelzorgers. Om hen beter te ondersteunen. Door ervoor te zorgen dat zij er niet alleen voor staan. Door te luisteren naar wat er nodig is. En door ruimte te bieden voor ondersteuning die daarbij past.
Dat vraagt iets van ons allemaal. Van de landelijke overheid, gemeenten, zorg- en welzijnsorganisaties en maatschappelijke partners. En ook van werkgevers en onderwijsinstellingen. Iedereen speelt een rol in het maken van een samenleving waarin mantelzorg wordt gezien, gewaardeerd en ondersteund wanneer dat nodig is. Ik ben dan ook blij dat deze agenda tot stand is gekomen met zo veel verschillende organisaties. Die samenwerking – en de betrokkenheid van mantelzorgers zelf - laat zien hoeveel mensen zich willen inzetten voor een samenleving waarin niemand er alleen voor staat.

Dit doe ik mede namens de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, Hans Vijlbrief, de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, Rianne Letschert en de staatssecretaris van Onderwijs en Emancipatie, Judith Tielen.

Mirjam Sterk
Minister van Langdurige Zorg, Jeugd en Sport

In het kort

De Mantelzorgagenda 2027-2030 bouwt voort op de Mantelzorgagenda 2023-2026. De demografische ontwikkeling en maatschappelijke ontwikkelingen, de krapte op de arbeidsmarkt in de zorg, ontwikkelingen in het langer zelfstandig wonen en het faciliteren van hulpvrager en mantelzorger om dit mogelijk te maken, vragen om een voortzetting en vernieuwing van de mantelzorgagenda.

De beweging die we met de Mantelzorgagenda 2023 – 2026 hebben gestart, zetten we voort. We blijven ook de komende jaren aandacht creëren voor meer bewustwording over mantelzorg. Zodat mantelzorgers herkend en erkend worden, zodat ondersteuning aanwezig is en dat mantelzorgers deze ondersteuning tijdig weten te vinden. We gaan verder met het versterken van een meer gelijkgericht aanbod van mantelzorgondersteuning in gemeenten, zoals respijtzorg. Ook werken we aan het vergemakkelijken van de combinatie van mantelzorg en werk en onderwijs. Daarnaast vinden we het belangrijk dat professionals in zorg en welzijn oog hebben voor de positie van de mantelzorger en deze positie ook herkennen en erkennen.

We benaderen mantelzorg niet enkel als een vraagstuk van de zorg. We hebben aandacht voor de roep vanuit het brede veld om mantelzorg heen, dat mantelzorgondersteuning vraagt om integraliteit in beleid. Daarbij letten we op de grenzen en de mogelijkheden van mantelzorgers.
En luisteren we naar de stem van mantelzorgers zelf.
Op verschillende punten heeft de Mantelzorgagenda 2027-2030 ook een hernieuwde focus. We sluiten daarbij aan bij de beweging die ook gemaakt wordt in het Aanvullend Zorg- en Welzijnsakkoord (AZWA) en bij de (aanvullende) afspraken van het Hoofdlijnenakkoord Ouderenzorg (HLO). Naast het ondersteunen van mantelzorgers, gaan we ook aan de slag om de kring van mensen die hulp bieden te verbreden, zodat de mantelzorger wordt ontlast.

Waar dit in de Mantelzorgagenda 2023-2026 nog een stip op de horizon was, zetten we hiertoe in deze agenda concrete stappen. De centrale beweging van deze agenda is: van alleen de mantelzorger ondersteunen zodat hij of zij de zorg vol kan houden, naar samen de zorg organiseren.
Dit betekent dat we zorgtaken waar mogelijk breder en eerlijker verdelen, formele en informele zorg beter laten samenwerken en professionele ondersteuning inzetten waar het informele netwerk de zorg niet kan dragen. Tegelijkertijd blijven de draagkracht, keuzevrijheid en grenzen van de individuele mantelzorger het uitgangspunt.

Ten opzichte van de Mantelzorgagenda 2023 – 2026:
- Maken we stappen in de implementatie van (nieuwe) kaders en regelgeving door de oprichting van een ondersteuningsteam. In de mantelzorgagenda 2027- 2030 zal er meer focus liggen op het verbeteren van de uitvoering; mantelzorgondersteuning in de praktijk. Dit geldt bijvoorbeeld voor het kader dat is opgesteld voor logeerzorg en gelijkgerichte mantelzorgondersteuning.
- Daarnaast onderzoeken we wat bij langdurige en intensieve mantelzorgsituaties ècht werkt en zetten we ons in om de ondersteuning voor deze mantelzorgers te verbeteren.
- Gaan overheid, werkgevers en werknemers gezamenlijk aan de slag met meer bewustwording en ondersteuning van mantelzorgers op de werkvloer.
- Gaan overheid en onderwijsinstellingen gezamenlijk aan de slag om meer bewustwording en ondersteuning van jonge mantelzorgers in het onderwijs te realiseren.
- Verlichten we de mantelzorg voor een deel van de mantelzorgers door gemeenschapsvorming in woonvormen en buurten mogelijk te maken. Een onderdeel hiervan is het stimuleren van voorzorgcirkels.

1 Inleiding

Mantelzorgers zijn onmisbaar. Voor hun naasten, aan wie zij hulp, ondersteuning en liefdevolle zorg bieden, maar ook voor de samenleving als geheel. Demografische ontwikkelingen, de toenemende zorgvraag, een stijgende druk op de arbeidsmarkt en de beweging dat mensen langer zelfstandig thuis wonen, vragen om een zorgzame samenleving. Tegelijkertijd zijn er ook grenzen aan wat er van mantelzorgers kan worden verwacht.

Het verlenen van mantelzorg kan immers heel zwaar zijn. Door de duur, de intensiteit en de verantwoordelijkheden, en soms ook de grilligheid en onvoorspelbaarheid, die de hulp voor een partner, kind, ouder, familielid of vriend met zich mee kan brengen.

Toch is mantelzorg voor veel mensen een hele normale zaak. Iets wat in veel situaties simpelweg bij het leven hoort en vaak ook helemaal niet als mantelzorg wordt herkend. Bijdragen aan de zorg voor een ander biedt mensen zingeving, het is betekenisvol. De impact van mantelzorg, emotioneel en fysiek, mag echter niet worden onderschat.

Het is daarom belangrijk dat de randvoorwaarden op orde zijn om mantelzorg op een duurzame manier te kunnen verlenen. Voor het individu, maar juist ook voor de samenleving als geheel. Dat betekent het ondersteunen en waar nodig ontlasten van mantelzorgers. Het waarderen van mantelzorgers met respect voor hun keuzevrijheid en grenzen. En mensen in staat stellen om werk, opleiding, gezin en andere maatschappelijke verantwoordelijkheden te combineren met de zorg voor een naaste. En door te investeren in zorgzame gemeenschappen, zodat mantelzorgers meer mogelijkheden hebben om hun mantelzorgtaken te delen en hun sociale netwerk te versterken. Met de Mantelzorgagenda 2027-2030 bouwt het kabinet voort op de Mantelzorgagenda 2023-2026 en geeft het kabinet verdere invulling aan deze randvoorwaarden.

Definitie mantelzorg
Er bestaan verschillende definities voor mantelzorg. In deze mantelzorgagenda hanteren we, evenals bij de Mantelzorgagenda 2023-2026, de brede definitie voor mantelzorg zoals geformuleerd door het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP)

Mantelzorg vatten we op als alle hulp aan een hulpbehoevende die wordt gegeven door iemand uit diens directe omgeving. Het gaat dus om intensieve en minder intensieve, kortdurende en langdurende hulp aan huisgenoten en aan uitwonende familieleden, buren of vrienden, aan zelfstandig wonenden en aan bewoners van zorginstellingen.[1]

Dé mantelzorger bestaat niet. Bij mantelzorg is altijd sprake van een persoonlijke relatie met de zorgvrager, tegelijkertijd bestaat mantelzorg in vele variaties en gradaties. Mantelzorgers zijn er van jong tot oud en bieden lichte ondersteuning tot intensievere vormen van zorg. In navolging op de Mantelzorgagenda 2023-2026, wordt ook in deze agenda aandacht gevraagd voor deze verscheidenheid.

Leeswijzer
In de Mantelzorgagenda 2027-2030 wordt eerst de bestaande situatie geschetst, met ontwikkelingen ten aanzien van het aantal mantelzorgers en de ervaren belasting. Hierna worden in hoofdstuk 3 de huidige beleidsmaatregelen ter ondersteuning van mantelzorgers beschreven. In hoofdstuk 4 worden de uitgangspunten en ambities van de Mantelzorgagenda 2027-2030 geformuleerd, waarna in hoofdstuk 5 de concrete maatregelen benoemd worden om tot deze ambities te komen. In hoofdstuk 6 zijn de governance en monitoring opgenomen.

1 'Mantelzorgers in het vizier', SCP, https://www.scp.nl/documenten/2019/11/08/mantelzorgers-in-het-vizier (2019)

2 Mantelzorg in een veranderende samenleving; ontwikkelingen en uitdagingen

De samenleving verandert. Mensen leven langer en blijven langer gezond en actief. De manier waarop mensen wonen, werken en zorg ontvangen verandert ook. Beleid is erop gericht dat steeds meer mensen langer zelfstandig thuis wonen en zo lang mogelijk zelf de regie over hun leven houden. Ook mensen met meerdere gezondheidsproblemen en kwetsbare mensen wonen vaker zelfstandig. De arbeidsparticipatie bij mensen in de werkzame leeftijd, met name bij vrouwen, neemt toe.[2] Mensen blijven langer actief en in staat om iets voor een ander te betekenen.

Deze ontwikkelingen hebben gevolgen voor de professionele zorg, maar ook de rol van naasten en sociale netwerken. Mantelzorg is breed verankerd in de Nederlandse samenleving, veel mensen zijn bereid en in staat om voor een ander van betekenis te zijn. Wanneer meer mensen met een ondersteuningsbehoefte thuis wonen en professionele capaciteit schaars is, wordt vaker een beroep gedaan op wat mensen zelf en samen met hun omgeving kunnen organiseren. Naar verwachting wordt mantelzorg voor steeds meer mensen (in meerdere of mindere mate en van korte tot langere periode) onderdeel van het leven.[3] Daarbij geldt ook dat de arbeidsparticipatie bij mensen in de werkzame leeftijd, met name bij vrouwen, toeneemt. Dit betekent ook dat in de toekomst steeds meer mensen werk en mantelzorg zullen combineren.

Mantelzorg: omvangrijk en divers

In Nederland verlenen nu al zo'n 5,5 miljoen mensen mantelzorg. Dit is een diverse groep; van jonge mantelzorgers tot ouderen die tot op hoge leeftijd voor hun partner zorgen. Naasten die zorgen voor mensen met bijvoorbeeld een levenslange levensbrede beperking, GGZ-problematiek of dementie. Het aantal mantelzorgers stijgt, blijkt uit cijfers van het SCP.[4] In 2024 gaf 39% van de Nederlanders van 18 jaar en ouder mantelzorg, tegenover 33% in 2014.

Vooral onder de 55-plussers nam het aandeel mantelzorgers toe: van 32% in 2014 naar 43% in 2024. De stijging is het sterkst onder de 55-64-jarigen. Door de toename van het aantal (hoogbejaarde) ouderen heeft vooral deze leeftijdsgroep relatief vaak te maken met één of meer (schoon)ouders die hulp nodig heeft. Bij deze groep mantelzorgers wordt de zorg voor een naaste vaak gecombineerd met een betaalde baan. Tegelijkertijd is dit een groep die langer gezond en actief blijft en daarmee ook in staat is om voor een ander te zorgen. De cijfers laten daarmee niet alleen een groeiende behoefte aan mantelzorg zien, maar ook een grote en groeiende betrokkenheid van mensen die mantelzorg verlenen.

In totaal zijn er zo'n 2,7 miljoen mantelzorgers die werk en mantelzorg combineren.
Mantelzorg kan al op jonge leeftijd onderdeel worden van het leven, zo groeit 1 op de 5 scholieren op met een langdurig ziek gezinslid.[5] Ongeveer een half miljoen jongeren van 16 tot en met 24 jaar zorgt voor een naaste met gezondheidsproblemen: dit is één op de vier jongeren.[6]

De zorg voor een naaste kan mensen verbondenheid bieden en draagt eraan bij dat mensen in hun vertrouwde omgeving kunnen blijven wonen. De bereidheid om voor een ander te zorgen is groot. Uit onderzoek van het SCP komt naar voren dat ongeveer driekwart van de mensen die geen mantelzorg geven wel bereid zijn dit te doen. Ook onder mantelzorgers is er de bereidheid om meer te helpen: 42% van de mantelzorgers geeft aan bereid te zijn meer hulp te geven dan zij nu doen. Bereidheid betekent daarbij niet automatisch dat mensen ook meer hulp bieden. Uit het SCP-onderzoek blijkt dat de

2 'Nettoarbeidsparticipatie van vrouwen en mannen', CBS, https://www.ocwincijfers.nl/sectoren/emancipatie/arbeid/netto-arbeidsparticipatie-van-vrouwen-en-mannen (2024)
3 'Koersen op kwaliteit van de samenleving. Sociale en Culturele Ontwikkelingen 2024', SCP, https://www.scp.nl/documenten/2024/03/27/sociale-en-culturele-ontwikkelingen-2024 (2024)
4 'Mantelzorg in beweging', SCP, https://www.scp.nl/documenten/2026/05/21/mantelzorg-in-beweging.-kerncijfers-en-trends-2014-2024 (2026)
5 'Bezorgd naar school: Kwaliteit van leven van scholieren met een langdurig ziek gezinslid', SCP, https://www.scp.nl/publicaties-scp/2020/02/bezorgd-naar-school (2020)
6 'Kerncijfers jonge mantelzorgers in Nederland (16 - 24 jaar)', SCP, https://www.scp.nl/documenten/2022/06/01/kerncijfers-jonge-mantelzorgers-in-nederland-16-24-jaar (2022)

bereidheid vaak groot is, maar mogelijkheden vaak veel beperkter zijn.[7] Het verschil tussen bereidheid en daadwerkelijke inzet biedt een belangrijk aangrijpingspunt voor beleid. Dit geldt specifiek voor de groep die meer kan en wil doen. Handelingsverlegenheid, zowel bij het vragen als bij het aanbieden van hulp, kan hierbij een rol spelen. Dit verschil tussen bereidheid en daadwerkelijke inzet biedt een belangrijk aangrijpingspunt voor beleid. Handelingsverlegenheid, zowel bij het vragen als bij het aanbieden van hulp, kan hierbij een rol spelen. Het gaat er daarbij niet om mensen eenvoudigweg méér mantelzorg te laten geven, maar om mensen die dat willen beter in staat te stellen om op een manier die past bij hun situatie en mogelijkheden iets voor een ander te betekenen.

Er zijn verschillende vormen van hulp die mantelzorgers geven. Mantelzorg kan variëren van het bieden van gezelschap en emotionele ondersteuning tot hulp bij de persoonlijke verzorging en verpleging.[8] Het SCP maakt onderscheid tussen de volgende soorten hulp: gezelschap, vervoer, begeleiding bij artsbezoek, huishoudelijke hulp, administratie, coördineren hulp, persoonlijke verzorging en verpleging. Vaak bieden mantelzorgers meerdere vormen van hulp. De vorm van de hulp die geboden wordt, hangt ook sterk samen met de zorgvraag van de naaste. Zo vraagt de zorg voor een naaste met psychische problemen om andere vormen van hulp dan de zorg aan de naaste met een levenslange en levensbrede beperking of mantelzorg aan iemand in de laatste levensfase. Deze diversiteit vraagt om maatwerk in ondersteuning, zodat deze past bij de situatie van de naaste én bij de mogelijkheden van de mantelzorger en het bredere sociale netwerk.

De intensiteit van geboden mantelzorg verschilt sterk. Ongeveer 20% van de mensen die zorgt voor een naaste helpt intensief. Dat betekent dat zij meer dan acht uur per week voor iemand zorgen. Het aandeel mensen dat intensieve hulp biedt nam de afgelopen periode het meest toe bij de 75-plussers. Zij geven relatief vaak hulp aan hun partner. Partnerhulp is vaak intensief, zeker als mantelzorger en hulpontvanger het huishouden delen. De intensiteit wordt niet alleen bepaald door het aantal uren zorg, maar ook door de aard en complexiteit van de zorg, de duur ervan en de mate waarin de mantelzorger verantwoordelijkheid draagt en mate waarin de zorg planbaar is.

Mantelzorg is van grote waarde, maar kent grenzen

De draagkracht en draaglast van mantelzorgers kent echter ook grenzen. Het aandeel mantelzorgers dat zich ernstig belast voelt, is tussen 2014 en 2024 relatief stabiel gebleven; van 9,6% naar 10,9%. Omdat tegelijkertijd ook het totale aantal mantelzorgers is gestegen, is de groep ernstig belaste mantelzorgers in absolute aantallen gegroeid van 400.000 naar 600.000 mensen. Dit onderstreept het belang van blijvende aandacht voor mantelzorgers die de zorg als te zwaar ervaren.

Hoewel overbelasting iedere mantelzorger kan overkomen, komen de risicofactoren op overbelasting in sommige mantelzorgsituaties vaker samen. Zo voelen mensen die intensief mantelzorgen zich vaker ernstig belast dan anderen. Dit geldt eveneens voor mensen die mantelzorg bieden binnen hetzelfde huishouden en voor mantelzorgers die zorgen voor hun partner of kind.

Het aantal mantelzorgers dat zich overbelast voelt is relatief groot onder mensen die hulp bieden aan een naaste met psychische problemen, een levenslang en levensbrede beperking of een terminale ziekte. De hulp aan een naaste met een psychische aandoening is vaak langdurig, complex en kent een onvoorspelbaar beloop. Ook voor de zorg van een naaste met een levenslange en levensbrede bespreking geldt dat deze vaak langdurig en intensief is.[9] De zorg aan een naaste met een terminale ziekte is belastend door de onzekerheid over het verloop van de ziekte en de vaak zware zorgvraag.

Bij overbelasting is vaak sprake van een stapeling van factoren die bepaalt hoe zwaar de zorg voor een naaste weegt. Zo is het risico op overbelasting relatief groot in levensfases waarin mantelzorg wordt gecombineerd met werk of het volgen van onderwijs door jongeren en jongvolwassenen. Mantelzorgers met een niet-westerse migratieachtergrond ondervinden ook relatief vaak een hoge belasting. Dit kan onder meer het gevolg zijn van specifieke familieverwachtingen en mogelijke taalbarrières bij degene voor wie zij zorgen.

---

7 Mantelzorg versterken met het oog op de toekomst', SCP (2026)

8 SCP: 79% van de mantelzorgers biedt gezelschap of emotionele ondersteuning, 12% van de mantelzorgers helpt bij de persoonlijke verzorging (zoals douchen of naar het toilet gaan) en 9% van de mantelzorgers geeft hulp bij de verpleging (zoals het geven van medicatie of wondverzorging)

9 Ouders van (volwassen) kinderen met een beperking. De hulp aan een (veelal volwassen) kind is vaak intensief (gemiddeld 15 uur per week) en bovendien vaak langdurig. ('Blijvende bron van zorg. Ontwikkelingen in het geven van informele hulp 2014-2019', SCP, https://www.scp.nl/documenten/2020/12/09/blijvende-bron-van-zorg (2020))

Naast de zorgsituatie en persoonlijke situatie van de mantelzorger kunnen ook andere factoren bijdragen aan overbelasting. Een gebrekkige steun of erkenning vanuit het sociale netwerk of vanuit professionele zorg, aanlopen tegen regeldruk en systeemstress bij het organiseren van zorg en ondersteuning en een beperkte ruimte voor herstel hebben, zijn eveneens factoren die kunnen leiden tot overbelasting.[10]

Het SCP wijst er daarnaast op dat gebrekkige ondersteuning of ondersteuning die niet aansluit op de behoefte van de mantelzorger niet alleen het risico op overbelasting met zich meebrengt, maar er ook toe kan leiden dat mantelzorgers zich genoodzaakt zien om andere ingrijpende keuzes te maken. Dit speelt voornamelijk een rol bij mantelzorgers met een grote zorgtaak. Zij moeten voortdurend keuzes maken en nemen soms ook ingrijpende beslissingen voor hun eigen leven, zoals minder werken, het minderen van sociaal contact of veranderen van woonsituatie.[11]

Verdeling van zorgtaken

Er zijn verschillen tussen mannen en vrouwen in de mate waarin zij mantelzorg verlenen en in de aard van de hulp die zij bieden. In 2024 verleende 41% van de vrouwen mantelzorg, tegenover 37% van de mannen. Dit verschil is in de afgelopen jaren kleiner geworden. Bij mannen was de toename van 28% naar 37% (alleen bij niet-intensieve hulp) en bij vrouwen van 37% naar 41%. Vrouwen verlenen vaker intensieve mantelzorg dan mannen en voelen zich daardoor vaker ernstig belast.

In het type ondersteuning zijn kleinere verschillen zichtbaar. Vrouwen bieden relatief vaak hulp bij persoonlijke verzorging of verpleegkundige hulp en ondersteuning. Mannen vaker bij vervoer, regeltaken en administratie.[12] Vrouwen verlenen daarnaast vaker langdurig hulp bij bijvoorbeeld een zieke ouder.

Onder werkenden komt mantelzorg vaker voor bij vrouwen: 21% van de werkende vrouwen verleent mantelzorg, tegenover 10% van de werkende mannen. Vrouwen werken vaker dan mannen in deeltijd, wat samenhangt met hun arbeidsmarktpositie en financiële zelfstandigheid. Dit speelt in het bijzonder bij vrouwen in verzorgende beroepen, die relatief vaak ook mantelzorg verlenen.[13]

De beleidsopgave is daarmee tweeledig: de brede bereidheid en capaciteit in de samenleving om voor elkaar te zorgen beter ondersteunen én oog houden voor mantelzorgers voor wie de zorg (te) zwaar of langdurig wordt. Zo kan mantelzorg een waardevol onderdeel blijven van het leven van mensen, zonder dat van naasten wordt verwacht dat zij onbeperkt zorg dragen.

10 'Het laat je niet los', Bureau EMMA, https://ggdghor.nl/wp-content/uploads/2026/03/Onderzoeksrapportage-Mantelzorg_EMMA.pdf (2026)
11 'De dagelijkse realiteit en (gewenste) ondersteuning van mantelzorgers met een grote zorgtaak; intensieve helpers en centrale verzorgers in beeld. Belangrijkste bevindingen', SCP (2026)
12 'Mantelzorg in beweging', SCP, https://www.scp.nl/documenten/2026/05/21/mantelzorg-in-beweging.-kerncijfers-en-trends-2014-2024 (2026)
13 'Werkende mantelzorgers in beeld', CBS, https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/diversen/2026/werkende-mantelzorgers-in-beeld (2026)

3 Huidige beleidsmaatregelen

Sinds de start van de Mantelzorgagenda 2023-2026 zijn vanuit een landelijke coalitie[14] verschillende maatregelen genomen, gericht op (1) het versterken van de positie van mantelzorgers, (2) het versterken van het netwerk van de mantelzorger en (3) het verbeteren van de individuele ondersteuning. Ook in andere trajecten zijn waardevolle stappen gezet in het versterken van de positie van mantelzorgers. In dit hoofdstuk beschrijven we de belangrijkste ontwikkelingen:

- *Wet versterking Regie Volkshuisvesting (Wvrv)*: Als uitwerking van de Wvrv maakt het ontwerpbesluit versterking regie volkshuisvesting de bouw en het gebruik van mantelzorgwoningen op eigen erf onder voorwaarden vergunningsvrij. Daarbij vervalt de verplichte mantelzorgverklaring, zodat het makkelijker wordt om een mantelzorgwoning te bouwen. Ook wordt de regeling uitgebreid naar familiewoningen. Hierdoor kunnen ouderen die nog geen directe zorg nodig hebben alvast bij hun kinderen gaan wonen, of andersom. Het besluit treedt naar verwachting per 1 januari 2027 in werking.

- *Participatiewet in Balans*: Per 1 januari 2026 zijn de regels bij het verstrekken van een bijstandsuitkering versoepeld en wordt er meer uitgegaan van vertrouwen. Mantelzorgers die gaan inwonen bij iemand die ze verzorgen, worden niet langer gekort op hun uitkering omdat ze samenwonen. Ook tellen inkomsten, vergoedingen of maaltijden die een mantelzorger krijgt niet meer mee voor de bijstandsuitkering. Mantelzorg valt in de nieuwe regels niet meer onder werk of inkomen uit werk.

- *Wetsvoorstel vereenvoudiging verlofstelsel*: Onderdeel van dit wetsvoorstel is de samenvoeging van het huidige kortdurend en langdurend zorgverlof. Met het samenvoegen van beide regelingen komt er één zorgverlofregeling van acht weken, waarvan twee weken gedeeltelijk (70 procent) betaald. Het samenvoegen zorgt voor een aantal wijzigingen in kenmerken en voorwaarden ten opzichte van hoe het zorgverlof op dit moment in de Wet arbeid en zorg (hierna: Wazo) is geregeld. Zo worden de gedeeltelijk betaalde weken zorgverlof voor een breder aantal situaties inzetbaar. In het wetsvoorstel is opgenomen dat het zorgverlof zowel voor de noodzakelijke verzorging van een naaste die ziek of hulpbehoevend is, als voor de verzorging van een naaste die levensbedreigend ziek is, kan worden ingezet. Van eind juni tot begin augustus jl. stond het wetsvoorstel open voor internetconsultatie. Parallel zijn diverse formele toetsen uitgevoerd. Het streven is het wetsvoorstel dit najaar voor advies aan te bieden aan de Raad van State.

- *Wijziging Wet langdurige zorg (Wlz)*: Deze wijziging in de Wlz maakt het mogelijk dat familieleden de Wlz-aanvraag voor hun naaste in kwetsbare situaties kunnen ondertekenen. Dit voorkomt wachten op zorg waar die juist het meest nodig is. Deze wetswijziging brengt een aanzienlijke administratieve lastenverlichting voor zorgprofessionals, cliënten, hun mantelzorgers en het Centrum Indicatiestelling Zorg (CIZ). Naar verwachting gaat de wijziging in 2027 in.

- *Hoofdlijnenakkoord Ouderenzorg (HLO)*: In het HLO zijn afspraken gemaakt over het versterken van mantelzorgondersteuning. Als uitwerking van deze afspraken zijn de handreikingen 'Gelijkgerichte mantelzorgondersteuning in de Wmo' en 'Logeerzorg' met betrokken partijen opgesteld.[15] Gemeenten ontvangen vanuit de SPUK AZWA en HLO jaarlijks 25 miljoen euro om uitvoering te geven aan deze handreikingen om zo hun ondersteuningsaanbod voor mantelzorgers te versterken.[16]

- *Werkagenda VN-Verdrag Handicap*: In de Werkagenda van het VN-verdrag Handicap zijn maatregelen opgenomen om naasten en mantelzorgers van mensen met een beperking beter te ondersteunen, zoals de doorontwikkeling van het aanbod logeerzorg voor mensen met een beperking. Ook veel andere maatregelen uit de Werkagenda, waaronder het verbeteren van de fysieke toegankelijkheid tot openbaar vervoer en de verdere ontwikkeling van inclusieve kinderopvang, kunnen daarnaast bijdragen aan het ontlasten van mantelzorgers van mensen met een beperking.[17]

14 De landelijke coalitie bestaat uit MantelzorgNL, VrijwilligerswerkNL, ActiZ, Zorgverzekeraars Nederland, Sociaal Werk Nederland, Vereniging Nederlandse Gemeenten, Alzheimer Nederland, Movisie, Strategische Alliantie Jonge Mantelzorg, Stichting JMZ Pro, Stichting Werk en Mantelzorg en het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.
15 https://www.zorgakkoorden.nl/actueel/nieuws/azwa-handreikingen-voor-inloopvoorzieningen-mantelzorgondersteuning-en-logeerzorg/
16 https://www.zorgakkoorden.nl/actueel/nieuws/regeling-spuk-azwa-en-hlo-gepubliceerd/
17 Kamerstukken II, 2024–2025, 24170, nr. 362

- *Aanvullend Zorg- en Welzijnsakkoord (AZWA)*: In het AZWA zijn afspraken gemaakt over de samenwerking tussen het medisch en sociaal domein. Onderdeel D6 van het AZWA schetst de rol van inloopvoorzieningen, stevige lokale teams en samenwerking tussen het medisch en sociaal domein. Deze beoogde ontwikkelingen zijn ook relevant voor de (domeinoverstijgende) ondersteuning van mantelzorgers.

- *Mentale gezondheidsnetwerken:* Als onderdeel van de uitvoering van het Integraal Zorgakkoord (IZA) werken gemeenten, ggz en eerstelijnszorg per 2026 via Mentale gezondheidsnetwerken samen aan passende ondersteuning voor mensen met psychische problematiek en hun naasten. Door samen te werken zorgen ze ervoor dat de hulpvraag van mensen met psychische klachten snel en op de juiste plek wordt opgepakt.

- *Communicatiecampagne 'ZIEN dat zij er voor iemand ZIJN'*: Deze communicatiecampagne is opgezet vanuit de landelijke coalitie mantelzorg en is gericht op het vergroten van bewustwording over (de diversiteit van) mantelzorg, zowel bij mantelzorgers als bij hun sociale omgeving.[18]

De afgelopen jaren is daarmee al veel in gang gezet om mantelzorgers en hun naasten beter te ondersteunen. Ook voor de komende periode zijn verschillende initiatieven en maatregelen in ontwikkeling. Daarmee wordt voortgebouwd op wat al is bereikt en stimuleren we een samenleving waarin mensen in verschillende levensfasen en naar vermogen voor elkaar kunnen zorgen — zonder dat de verantwoordelijkheid voor zorg en ondersteuning onevenredig bij enkele naasten terechtkomt. Met de Mantelzorgagenda 2027-2030 zetten we een volgende stap in het verstevigen van de positie van mantelzorgers in de samenleving.

18 https://www.mantelzorg.nl/onderwerpen/campagnes/zien-dat-zij-er-voor-iemand-zijn

4 Uitgangspunten en ambities van de Mantelzorgagenda 2027-2030

De ontwikkelingen uit hoofdstuk 2 laten zien dat mantelzorg vaak een vanzelfsprekend en waardevol onderdeel is van de samenleving, maar dat de mogelijkheden en grenzen van mantelzorgers verschillen. Om mantelzorg duurzaam mogelijk te maken, is daarom meer nodig dan ondersteuning van individuele mantelzorgers vanuit het zorg- en welzijnsdomein. Professionele zorg en welzijn, sociale netwerken, werkgevers, onderwijsinstellingen en landelijke en lokale overheden hebben ieder een rol in het creëren van de randvoorwaarden om te kunnen leven én te kunnen zorgen.

We slaan de handen ineen met werkgevers en onderwijsinstellingen in het zoeken naar mogelijkheden om mantelzorgers meer flexibiliteit te geven om werk, onderwijs en mantelzorg met elkaar te combineren. Extra flexibiliteit, en waar nodig aanvullend hierop maatwerk, helpt om werk of onderwijs duurzaam te kunnen combineren met mantelzorg en kan een deel van de overbelasting voorkomen. Daarnaast moet formele zorg beschikbaar zijn, wanneer dit nodig is. Zodat er rust is op de werkplek omdat het thuis draaglijk is. Omdat overbelasting vaak niet alleen door de zorg zelf ontstaat, maar juist door de zware regeldruk en het gebrek aan verbinding tussen de zorg- en werk, zijn concrete handelingsperspectieven noodzakelijk.[19]

Aan zorg- en hulpverleners vragen we om niet alleen te kijken naar de zorgvrager of mantelzorger, maar naar het samenspel in het hele netwerk. Waarbij de regie zoveel mogelijk bij de zorgvrager en mantelzorger is, formele zorg en informele hulp en ondersteuning op elkaar aan sluiten en ondersteuning toegankelijk is.[20] Zo verminderen we de regeldruk voor mantelzorgers. Zo ontstaat een systeem waarin mensen niet uitvallen door zorg, maar waarin zorg, werk, studie en andere bezigheden naast elkaar kunnen blijven bestaan.

Het is belangrijk dat er bij de ondersteuning voor mantelzorgers oog is voor de diversiteit in mantelzorgsituaties. Ondersteuningsbehoeften van mantelzorgers van elkaar kunnen verschillen.[21] Hierbij is in het bijzonder aandacht nodig voor de ondersteuningsbehoeften van mantelzorgers met een migratieachtergrond, mantelzorgers die zorgen voor een naaste met een kwetsbare psychische gezondheid of verslavingsproblematiek en mantelzorgers van een naaste met een levenslange en levensbrede beperking.

We willen verlichting voor mantelzorgers realiseren door te faciliteren en te stimuleren dat hulp- en ondersteuningsvragen op een natuurlijke wijze worden gedeeld met en worden opgepakt door mensen in hun nabijheid. Het gaat hier bijvoorbeeld om het delen van zorg binnen eigen sociale netwerken en families. Niet alle zorgtaken kunnen of moeten daarbij worden gedeeld; vooral persoonlijke verzorging en verpleging vereisen specifieke professionele expertise, continuïteit en een vertrouwensrelatie vanuit de professionele zorg. Daarnaast hebben we het ook over de hulp binnen buurten of gemeenschappen. Dergelijke hulp ontstaat vaak op basis van wederkerigheid. Om dit te bereiken is het van belang dat sociale relaties in buurten en woonvormen vroegtijdig worden opgebouwd of versterkt. Een voorbeeld hiervan zijn relaties in woongemeenschappen en via voorzorgcirkels. We zijn ons ervan bewust dat de hulp die geboden wordt, sterk samenhangt met de sociale relatie die de mantelzorger heeft met de hulpontvanger en grenzen heeft: niet alle zorgtaken kunnen worden gedeeld.[22]

19 'Op zoek naar verbinding: Perspectieven op het combineren van betaald werk en mantelzorg', SCP, https://www.scp.nl/documenten/2026/06/30/op-zoek-naar-verbinding-perspectieven-op-het-combineren-van-betaald-werk-en-mantelzorg (2026)
20 'De dagelijkse realiteit en (gewenste) ondersteuning van mantelzorgers met een grote zorgtaak; intensieve helpers en centrale verzorgers in beeld. Belangrijkste bevindingen', SCP (2026)
21 'Mantelzorg op kruispunten van diversiteit', Movisie, https://www.movisie.nl/artikel/mantelzorg-kruispunten-diversiteit (2023)
22 Zo noemt de Raad van Ouderen in advies 'Grenzen aan de zorgzame samenleving' (juni 2026) dat veel ouderen lang zelfstandig, vitaal en onafhankelijk zijn en willen bijdragen aan de samenleving, maar een grens trekken bij lichamelijke zorg, zoals hulp bij het aankleden of douchen. Taken zoals gezelschap, vervoer of een boodschap doen komen hier meer voor in aanmerking.

Daarmee werken we toe naar een samenleving waarin we gaan:

1. Van balanceren tussen mantelzorg en andere verantwoordelijkheden naar het duurzaam kunnen combineren van mantelzorg met werk, onderwijs en het dagelijks leven;
2. Van reageren op overbelasting naar het creëren van een zorgzame samenleving waarin mantelzorg vanzelfsprekend erkend en ondersteund wordt;
3. Van mantelzorg als een individuele verantwoordelijkheid naar samen zorgen vanuit een gedeelde maatschappelijke verantwoordelijkheid.

Ambities voor mantelzorg in een zorgzame samenleving

Het ondersteunen van deze beweging vraagt zowel om nieuwe maatregelen als de voortzetting van acties uit de Mantelzorgagenda 2023-2026. We volgen hierbij in hoofdlijnen de opbouw van het SER-advies 'Mantelzorg en werk in een zorgzame samenleving', waarbij we de ambities van deze mantelzorgagenda structureren langs de lijnen erkennen, vereenvoudigen, faciliteren, (ver)delen en versterken. Dit vertaalt zich door in de volgende tien ambities die centraal staan in de Mantelzorgagenda 2027-2030:

Erkennen *van de positie van mantelzorgers*

1. We vergroten de bewustwording over mantelzorg in de samenleving, met specifieke aandacht voor de werkvloer en het onderwijs.
2. We hebben oog voor het domeinoverstijgende karakter van mantelzorg, zodat bij beleid en regelgeving vanuit verschillende domeinen aandacht is voor de positie van mantelzorgers.

Vereenvoudigen *van het zorgstelsel waarbinnen mantelzorgers hun weg moeten vinden*

3. We verminderen de regeldruk voor mantelzorgers en hun naasten door in te zetten op vereenvoudigingen in het zorgstelsel.
4. We verbeteren de vindbaarheid en toegankelijkheid van begrijpelijke informatie over het ondersteuningsaanbod.

Faciliteren *van mantelzorgers met passende ondersteuning*

5. We versterken het aanbod passende mantelzorgondersteuning en respijtzorg.
6. We vergemakkelijken de combinatie van werk en mantelzorg, onder meer door het faciliteren van flexibel werken, onderzoeken van passende verlofmogelijkheden en afspraken over mantelzorg op de werkvloer en in cao's te bevorderen.
7. We vergemakkelijken de combinatie van onderwijs en mantelzorg door in te zetten op bewustwording, erkenning, tijdige signalering en ruimte voor maatwerk binnen onderwijsinstellingen.

(Ver)delen *van mantelzorgtaken*

8. We bevorderen de samenwerking tussen formele zorg en het informele netwerk als gelijkwaardige partners, met oog voor de draagkracht, draaglast, kennis en positie van mantelzorgers.
9. We ondersteunen het (ver)delen van verantwoordelijkheden binnen het informele netwerk, met aandacht voor gendergelijkheid en het gezamenlijk organiseren van hulp rond de zorgvrager en mantelzorger.

Versterken *van een zorgzame samenleving*

10. We stimuleren de ontwikkeling en versterking van zorgzame gemeenschappen, sociale netwerken en leefomgevingen waarin mensen elkaar kunnen ontmoeten, ondersteunen en mantelzorgtaken waar mogelijk kunnen delen.

5 Maatregelen

In dit hoofdstuk hebben we de maatregelen uitgewerkt waarmee we invulling geven aan de ambities van de Mantelzorg-agenda 2027-2030. Met deze maatregelen verstevigen we de inzet op de bestaande afspraken vanuit onder meer het HLO, AZWA en andere beleidsagenda's.
De Mantelzorgagenda 2027-2030 dient daarmee als een aanvulling en ter versterking op deze trajecten. Het mantelzorg-perspectief staat daarbij centraal; zowel voor nieuwe voornemens, als bij de acties die bestaande ontwikkelingen versterken of met elkaar verbinden. De maatregelen die vanuit andere beleidsterreinen al worden uitgevoerd en direct gevolgen hebben voor mantelzorgers, zijn in deze agenda opgenomen, zodat overzicht ontstaat over de breedte van de mantelzorg opgave. De regie op de uitvoering van deze acties wordt niet vanuit deze mantelzorgagenda gevoerd. Wel wordt de voortgang gevolgd, omdat dit invloed heeft op mantelzorgers.

Erkennen van de positie van mantelzorgers

5.1 We vergroten de bewustwording over mantelzorg in de samenleving, met specifieke aandacht voor de werkvloer en het onderwijs

Mantelzorg hoort bij het leven. Meer dan 1 op de 3 volwassenen verleent mantelzorg. Het is niet vanzelfsprekend dat mensen zichzelf als mantelzorger herkennen of dat hun omgeving oog heeft voor wat zij doen. Herkenning, erkenning en waardering begint bij het vergroten van bewustwording over mantelzorg. Bij mantelzorgers zelf, en bij hun omgeving. Het is belangrijk dat hierbij oog is voor de diversiteit van mantelzorg. De zorg voor een naaste met psychische problemen, een levenslang en levensbrede beperking of dementie; iedere vorm van mantelzorg komt met eigen ervaringen, uitdagingen en (ondersteunings) behoeften. Mantelzorg moet bespreekbaar zijn op de werkvloer en in het onderwijs; Dat gaat om steun bij een leidinggevende, begrip van een docent of om een open gesprek te kunnen voeren over maatwerkoplossingen als er nodig is.

Aan deze ambitie geven we invulling met de volgende acties:

- De communicatiecampagne 'ZIEN dat zij er voor iemand ZIJN' wordt gecontinueerd en verder ontwikkeld om het bewust-zijn over mantelzorg te vergroten. Hierin is expliciete aandacht voor de voor de diversiteit (waaronder man/vrouw verschillen) van mantelzorg. Met een nieuwe campagne willen we handelingsperspectief bieden aan de sociale omgeving van mantelzorgers.
- Om de bewustwording over de positie van jonge mantelzorgers te vergroten, zetten MantelzorgNL en de Strategische Alliantie Jonge Mantelzorg, met steun van VWS, gerichte communicatie-acties in, in aanvulling op de 'ZIEN dat zij er voor iemand ZIJN'-campagne.
  Dit gebeurt onder andere via de Week van de Jonge Mantelzorger.[23]
- Om de bewustwording over de combinatie van werk en mantelzorg bij werkgevers en werknemers te vergroten, zet SZW samen met sociale partners gerichte communicatie-acties in. Hierbij wordt gebruik gemaakt van de kennis en inzichten van de 'Mantelzorg is hier'-campagne van Stichting Werk & Mantelzorg.

5.2 We hebben oog voor het domeinoverstijgende karakter van mantelzorg, zodat bij beleid en regelgeving vanuit verschillende domeinen aandacht is voor de positie van mantelzorgers

Mantelzorg is meer dan een vraagstuk voor de zorg. Erkenning van de positie van mantelzorgers betekent dat er domein- en ministerie-overstijgend aandacht voor hen is. Goede voorbeelden hiervan zijn de Wet Versterking regie volkshuisvesting en de Participatiewet in Balans.
De kennis en ervaring van mantelzorgers is van waarde voor de ontwikkeling van beleid en ondersteuning. Het benutten van (individuele en gemeenschaps-) ervaringskennis draagt bij aan een erkenning van de positie van mantelzorgers.

23 https://www.weekvandejongemantelzorger.nl/

Aan deze ambitie geven we invulling met de volgende acties:

- In navolging van de aanbeveling van de SER voeren SZW en VWS een gezamenlijk onderzoek uit en komen met aanbevelingen voor gerichte ondersteuning aan mensen die langdurig en intensief mantelzorgen.[24]
- Bij het uitwerken van bovengenoemde beleidsopties worden de inzichten uit recent onderzoek van SCP benut. [25] VWS verkent de suggestie van SCP om zorgorganisaties te verplichten tot een zorgplangesprek met een duidelijke positie voor de mantelzorger. Hierbij wordt onderzocht hoe een dergelijk gesprek tussen zorgprofessionals, zorgvragers en mantelzorgers eruit zou kunnen zien. Onderdelen van dit gesprek kunnen zijn wat de rol van de mantelzorger is ten opzichte van de zorgprofessional, wat van zorgprofessional en mantelzorger verwacht kan worden en wat van elkaar verwacht kan worden als de zorgvraag verandert. Deze verkenning wordt in het derde kwartaal van 2027 afgerond.[25]
-
- SZW werkt aan harmonisering van het aantal leefvormvarianten in de AOW. Dit helpt om belemmeringen voor samenwonen en mantelzorg vanuit het AOW-partnerbegrip weg te nemen.[26] Het kabinet werkt deze opties voor harmonisering (in overeenstemming met de motie van Ark/Neijenhuis) de komende maanden uit. Hier bestaat nog geen financiële dekking voor.
- De voortgang van de Mantelzorgagenda 2027-2030 wordt jaarlijks met een adviesraad van mantelzorgers besproken. Bij de uitwerking en uitvoering van acties is oog voor de waarde van ervaringsdeskundigheid.

Vereenvoudigen van het zorgstelsel waarbinnen mantelzorgers hun weg moeten vinden

5.3 We verminderen de regeldruk voor mantelzorgers en hun naasten door in te zetten op vereenvoudigingen in het zorgstelsel

Mantelzorgers kunnen te maken krijgen met verschillende wetten, regelingen en organisaties bij het organiseren van zorg en ondersteuning voor hun naaste. Administratieve ingrepen die ervoor zorgen dat mantelzorgers minder tijd kwijt zijn aan regeltaken kunnen de druk op mantelzorgers verlichten. Op de lange termijn moeten de bredere verbeteringen in de afstemming tussen wetten, indicaties en uitvoeringspraktijk mantelzorgers verder ontlasten. Het versterken van de toegankelijkheid en houdbaarheid van het zorgstelsel moet er daarnaast voor zorgen dat formele zorg beschikbaar is en blijft, wanneer dit nodig is. Het is hierbij belangrijk dat maatregelen merkbaar minder regelwerk opleveren voor mantelzorgers en hun naasten en niet leiden tot nieuwe uitvoeringslast voor gemeenten, zorgkantoren, zorgverzekeraars en zorgaanbieders.

Aan deze ambitie geven we invulling met de volgende acties:

- Een passende beschikkingsduur bij maatwerkvoorzieningen vanuit de Wmo-2015 en Jeugdwet biedt rust en zekerheid voor cliënt en mantelzorger. VWS, VNG en het CAK zetten hierop in met het traject Verrassend Passend en stimuleren passend beschikken met vervolgacties. Dit gebeurt op basis van de resultaten uit verdiepend onderzoek van Significant naar passend beschikken in de Wmo-2015, wat eind 2026 met de Kamer gedeeld wordt.
- De werkwijze 'domeinoverstijgend indiceren' (DOI) zorgt ervoor dat cliënten en mantelzorgers sneller worden geholpen en minder vaak hun verhaal hoeven te doen[27]. Omdat dit vraagt om een andere manier van werken en complexe vraagstukken met zich meebrengt rondom expertise en juridische kaders, kiezen we voor een zorgvuldige en lerende aanpak. We starten in het eerste kwartaal van 2027 met regionale pilots, ondersteund door een gerichte onderzoeks- en monitoringsopdracht. Bij succes wordt deze werkwijze landelijk opgeschaald.
- In het HLO zijn ook afspraken gemaakt over Wlz-zorg zonder verblijf. Het recente RIVM-rapport maakt duidelijk dat het gebruik van Wlz-zorg zonder verblijf in de ouderenzorg sterk groeit. In het HLO is de afspraak gemaakt om te komen tot vereenvoudiging van leveringsvormen bij Wlz-zorg zonder verblijf. Daarbij is het uitgangspunt zorg op maat. Bij zorg op maat is de draagkracht en draaglast van mantelzorgers een belangrijk aspect. Eenvoud, beperken van administratieve lasten en het kunnen op- en afschalen van zorg zijn uitgangspunten. De vormgeving van de nieuwe leveringsvorm wordt momenteel uitgewerkt en zal naar verwachting per 2029 in wet- en regelgeving worden verankerd.

---

24 Hierbij worden inzichten uit recent onderzoek van het SCP ('De dagelijkse realiteit en (gewenste) ondersteuning van mantelzorgers met een grote zorgtaak; intensieve helpers en centrale verzorgers in beeld. Belangrijkste bevindingen') betrokken.

25 'De dagelijkse realiteit en (gewenste) ondersteuning van mantelzorgers met een grote zorgtaak; intensieve helpers en centrale verzorgers in beeld. Belangrijkste bevindingen'), SCP, https://www.scp.nl/documenten/2026/10/06/belangrijkste-bevindingen-de-dagelijkse-realiteit-en-gewenste-ondersteuning-van-mantelzorgers-met-een-grote-zorgtaak (2026) en 'Mantelzorg versterken met het oog op de toekomst', SCP, https://www.scp.nl/publicaties-scp/2026/10/mantelzorg-versterken-met-het-oog-op-de-toekomst (2026)

26 Kamerstukken II, vergaderjaar 2025–2026, 32043, nr. 689

27 DOI is een werkwijze waarbij de wijkverpleegkundige ook indiceert voor verschillende onderdelen vanuit de Wmo-2015, waaronder hulpmiddelen. De wijkverpleegkundige, die al bekend is met de inwoner en mantelzorger, start met het stellen van de indicatie voor de Wmo-2015 en zet deze door naar de Wmo-consulent, die deze goedkeurt. De inwoner en mantelzorger hoeven zo minder vaak hun verhaal te doen en zijn sneller geholpen.

- Vanuit onder meer het Hoofdlijnenakkoord Ouderenzorg werkt VWS aan een verkenning voor oplossingen voor problemen die ontstaan op de grensvlakken van zorgwetten (traject 'Samenvoegen en afstemmen Zorgwetten (SAAF)'). Daarbij worden alle vier de zorgwetten betrokken, de Wet langdurige zorg, de Zorgverzekeringswet, de Jeugdwet en de Wet maatschappelijke ondersteuning. VWS betrekt daarbij ook de belangrijkste stakeholders om mee te denken en input te leveren. De verkenning is eind 2026 gereed, en zal tevens dienen als input voor de staatscommissie.
- Veldpartijen verzamelen samen met Movisie en Vilans casuïstiek over regeldruk en systeemstress vanuit mantelzorgers uit verschillende gemeenschappen bij het organiseren van zorg en ondersteuning. Terugkerende patronen worden geduid en vertaald naar concrete verbetervoorstellen. Deze voorstellen worden eind 2027 verwacht.
- Technologie biedt kansen om mantelzorgers beter te ondersteunen. MantelzorgNL zet zich in samenwerking met kennis- en innovatiepartners ervoor in dat technologische ontwikkelingen worden beoordeeld vanuit het perspectief van de mantelzorgers en bijdragen aan betere informatievoorziening, ondersteuning en verlichting in de mantelzorgsituatie.

5.4 We verbeteren de vindbaarheid en toegankelijkheid van begrijpelijke informatie over het ondersteuningsaanbod

Het verminderen van de tijd die mantelzorgers kwijt zijn aan regeltaken is heel belangrijk. Om te voorkomen dat mantelzorgers verdwalen in de soms complexe wet- en regelgeving, moet informatie hierover begrijpelijk en laagdrempelig beschikbaar zijn in gemeenten. Daarbij is het belangrijk dat deze informatie[28] aansluit bij hun persoonlijke situatie en hen helpt om te bepalen welke ondersteuning op dat moment passend is. Dit stelt mantelzorgers in staat om passende zorg en ondersteuning voor hun naaste te organiseren of om tijdig zelf de juiste steun te vinden. Een gelijkgericht ondersteuningsaanbod draagt hier eveneens aan bij. Soms is er meer nodig, bijvoorbeeld wanneer de mantelzorg intensief en langdurig is. Ook is het belangrijk om mantelzorgers met een migratieachtergrond, waaronder mensen die de Nederlandse taal onvoldoende beheersen, te bereiken om overbelasting te voorkomen. Professionals zoals onafhankelijke cliëntondersteuners (oco) of gespecialiseerde cliëntondersteuners kunnen mantelzorgers en hun naasten dan helpen om de weg te vinden in regels en organisaties.[29]

Aan deze ambitie geven we invulling met de volgende acties:
- Om de vindbaarheid van informatie te vergroten voor mantelzorgers en hun naasten werkt VWS aan de doorontwikkeling van regelhulp.nl.
- Het traject overheidsbrede dienstverlening is, onder regie van BZK, gericht op het versterken van een laagdrempelige en persoonlijke dienstverlening en ondersteuning, zo kunnen ook mantelzorgers beter geholpen worden.
- De Seniorencoalitie, LOC en de Patiëntenfederatie Nederland hebben, als onderdeel van de afspraken in het HLO, een gezamenlijke inventarisatie uitgevoerd naar de vindbaarheid van zorg en ondersteuning voor ouderen, mantelzorgers en professionals. Als vervolgstap wordt uitgewerkt hoe geïnventariseerde knelpunten kunnen worden verholpen. Naar verwachting is deze uitwerking in 2028 afgerond. De kennis vanuit het Seniorennetwerk wordt hierbij betrokken.
- Onafhankelijke cliëntondersteuners kunnen mantelzorgers helpen met regelvragen. De uitvoeringspraktijk van onafhankelijke cliëntondersteuning wordt verbeterd zoals aangekondigd in de Wmo-brief van juli 2026.[30] VWS werkt samen met leden van de werkgroep van de Toekomstagenda aan een landelijk kwaliteitskader, waarin taken explicieter worden vastgelegd.

Faciliteren van mantelzorgers met passende ondersteuning

5.5 We versterken het aanbod passende mantelzorgondersteuning en respijtzorg

Bij passende mantelzorgondersteuning is niet alleen de beschikbaarheid van aanbod van belang, maar ook een herkenbare en zo eenvoudig mogelijke toegang. Het ondersteuningsaanbod voor mantelzorgers, zoals respijtzorg, is momenteel versnipperd georganiseerd. Dit bemoeilijkt een snelle en tijdige toegang tot de juiste hulp. Door onderlinge verschillen tussen gemeenten te verkleinen en het aanbod zo in te richten dat dit beter aansluit op de specifieke behoeften en kenmerken van de mantelzorger worden mantelzorgers beter ondersteund. Binnen het aanbod is specifieke aandacht nodig voor mantelzorgers die minder zichtbaar zijn of extra risico op overbelasting hebben, zoals mantelzorgers met een migratieachtergrond, jonge mantelzorgers en mantelzorgers die zorgen voor een naaste met ggz- of verslavingsproblematiek of een levenslange

28 Met informatie doelen we zowel op persoonlijke vormen als digitale informatie
29 Afhankelijk van de gemeentelijke uitvoeringspraktijk kunnen dit daarnaast ook mantelzorgconsulenten, sociaal werkers, lokale- of wijkteams, cliëntondersteuners, of mantelzorgmakelaars zijn.
30 Kamerstukken II, vergaderjaar 2025–2026, 29538, nr. 378 'De onderzoeken laten zien dat verbetering van cliëntondersteuning niet primair vraagt om een onmiddellijke stelselwijziging, maar allereerst om meer eenduidigheid over de rol, kwaliteit en organisatie van cliëntondersteuning. Daarbij moeten onafhankelijkheid, levensbrede ondersteuning en betere herkenbaarheid voor inwoners centraal staan. Ik zet daarom eerst in op het ontwikkelen van een landelijk kwaliteitskader voor cliëntondersteuning, waarin taken explicieter worden vastgelegd.'

en levensbrede beperking.[31] Passende mantelzorgondersteuning, waaronder een vindbaar, herkenbaar en toegankelijk aanbod van respijtzorg, is belangrijk om mantelzorg vol te kunnen houden en ter voorkoming van overbelasting.

Aan deze ambitie geven we invulling met de volgende acties:

- We dragen bij aan de verspreiding van kennis over wat werkt bij het ondersteunen van mantelzorgers. Dit doen we door interventies op het gebied van mantelzorg en informele zorg die zijn opgenomen in de databanken van het Samenwerkingsverband Erkende Interventies (SEI) onder de aandacht te brengen, en door kennis vanuit onderzoek breed beschikbaar te stellen. De wat werkt dossiers over mantelzorgondersteuning en ondersteuning van jonge mantelzorgers van Movisie zijn voorbeelden van publicaties waar deze kennis is samengebracht.
- Gemeenten gaan lokaal aan de slag met de handreiking Gelijkgerichte mantelzorgondersteuning in de Wmo, die in juli 2026 verschenen is. Hiermee wordt ondersteunings- en respijtzorgaanbod van gemeenten ingericht langs de acht vraaggebieden van mantelzorgondersteuning[32]. Hierbij is bijzondere aandacht voor de diversiteit onder mantelzorgers en de diversiteit aan de zorg en ondersteuning die geleverd wordt door mantelzorgers. VNG, VWS, Sociaal Werk Nederland met ondersteuning vanuit andere partijen (zoals de verschillende cliëntenorganisaties) ondersteunen dit door de afspraken uit de handreiking actief naar hun achterban uit te dragen en geleerde lessen uit de praktijk te delen.
- Gemeenten en zorgkantoren geven regionaal uitvoering aan de in juli 2026 verschenen handreiking Logeerzorg. De handreiking helpt gemeenten en zorgkantoren om samen met zorgverzekeraars en zorgaanbieders te komen tot een landelijk dekkend, regionaal herkenbaar en toegankelijk aanbod van logeerzorg, zowel vanuit de Wmo als Wlz. Hierbij is ook aandacht voor het vergroten van de vindbaarheid van logeerzorg en het versimpelen van de toegang. VNG, VWS en ZN werken samen aan het ondersteunen van de implementatie.
- Om de implementatie van de bovengenoemde handreikingen Gelijkgerichte mantelzorgondersteuning in de Wmo en Logeerzorg te versnellen, zetten VWS en VNG een meerjarig landelijk ondersteuningsteam in. Gemeenten en regio's ontvangen vanaf 2027 actieve ondersteuning om de handreikingen succesvol te vertalen naar lokaal beleid en de praktijk. Het ondersteuningsteam jaagt aan, biedt advies, deelt goede voorbeelden met oog voor diversiteit van mantelzorg, stimuleert kennisdeling en helpt regio's om barrières rondom financiering en domeinoverstijgende samenwerking te doorbreken. De voortgang wordt actief gemonitord. Hiermee werken VWS en VNG aan een meer vergelijkbare basis in de ondersteuning van mantelzorgers in gemeenten.

5.6 We vergemakkelijken de combinatie van werk en mantelzorg, onder meer door het faciliteren van flexibel werken, onderzoeken van passende verlofmogelijkheden en afspraken over mantelzorg op de werkvloer en in cao's te bevorderen

Veel mantelzorgers combineren hun mantelzorgtaken met betaald werk. Uit de recente rapportage van het SCP kan echter worden geconcludeerd dat zonder een betere verbinding tussen werk, professionele zorg en beleid, uitval van werkende mantelzorgers met intensieve mantelzorgtaken dreigt.[33] Dit brengt grote persoonlijke en maatschappelijke kosten met zich mee. Voor werkende mantelzorgers zijn een open gesprek en ruimte voor maatwerk op de werkvloer essentieel. Relatief kleine aanpassingen op de werkvloer kunnen voor werkenden al een groot verschil maken. In sommige situaties is er meer nodig om te voorkomen dat mensen minder gaan werken of uitvallen. Flexibele werktijden, passende verlofmogelijkheden, afspraken in cao's en vroegtijdige signalering zijn nodig om de combinatie van werk en mantelzorg te faciliteren. De SER doet een aanbeveling over passende verlofmogelijkheden; en noemt in haar advies het introduceren van acht weken zorgverlof dat door de overheid betaald wordt, zodat verantwoordelijkheden worden verdeeld. Door de uitkering te financieren uit publieke middelen wordt de financiering van betaald verlof volgens de SER evenwichtiger.[34]

Aan deze ambitie geven we invulling met de volgende acties:

- SZW onderzoekt, naar aanleiding van de aanbeveling van de SER over mantelzorgverlof, mogelijkheden voor uitbreiding van het bestaande zorgverlof, welke (financiële) gevolgen dit heeft en wat dit betekent voor specifieke mantelzorgsituaties. Daarbij wordt gekeken naar proportionaliteit en doelmatigheid en wordt een kostenbatenanalyses uitgevoerd. De uitkomsten hiervan worden medio 2027 verwacht en kunnen worden benut om in de toekomst een keuze te maken over de invulling van het zorgverlof.

---

31 Bijvoorbeeld lotgenotencontact voor naasten van mensen met dementie, of voor naasten die zorgen voor iemand met niet aangeboren hersenletsel en daarnaast ook lotgenotengroepen voor andere doelgroepen.

32 De acht vraaggebieden van mantelzorgondersteuning zijn: informatie en advies, persoonlijke begeleiding, emotionele steun, educatie, praktische hulp, vervangende mantelzorg, financiële regelingen en materiële hulp.

33 'Op zoek naar verbinding: Perspectieven op het combineren van betaald werk en mantelzorg', SCP, https://www.scp.nl/documenten/2026/06/30/op-zoek-naar-verbinding-perspectieven-op-het-combineren-van-betaald-werk-en-mantelzorg (2026)

34 'Op zoek naar verbinding: Perspectieven op het combineren van betaald werk en mantelzorg', SCP, https://www.scp.nl/documenten/2026/06/30/op-zoek-naar-verbinding-perspectieven-op-het-combineren-van-betaald-werk-en-mantelzorg (2026)

- SZW moedigt sociale partners aan stappen te (blijven) zetten binnen cao's die bijdragen aan mantelzorgvriendelijk beleid en zal dit in gesprekken met sociale partners ook onder de aandacht blijven brengen. Sociale partners en MantelzorgNL delen goede praktijkvoorbeelden.
- SZW onderzoekt samen met sociale partners hoe de informatievoorziening richting werkgevers en werknemers vergroot kan worden. Bijvoorbeeld door de handreiking 'Mantelzorg en werk' te updaten en verder onder de aandacht te brengen.
- Het Nibud werkt samen met de alliantie Financieel Sterk door Werk (WOMEN Inc. En Het Potentieel Pakken) aan de verbetering van het gebruik en de bekendheid van de WerkUrenBerekenaar waarmee werknemers en ook zzp'ers de financiële gevolgen van meer of minder uren werken in kaart kunnen brengen. Dit helpt mensen onder andere om inzicht te krijgen in inkomensgevolgen bij het maken van keuzes over de combinatie van werk en (mantel)zorg. VWS en SZW nemen ook samen actie om met betrokken belangenorganisaties zoals MantelzorgNL de bekendheid en toegankelijkheid van deze tool bij mantelzorgers te vergroten, zodat ook deze groep werkenden de tool tijdig gebruikt.
- In het Groeifondsprogramma 'Meer uren werkt' worden interventies op de werkvloer beproefd, waaronder ook de interventie mantelzorgvriendelijke organisaties. Deeltijdwerkers gaan in gesprek met de werkgever over mantelzorgtaken en de balans tussen arbeid en zorg.
- SZW en VWS faciliteren de structurele inbedding van het programma 'Mantelzorgvriendelijk werkt!'. Dit programma, voorheen geleid door Stichting Werk&Mantelzorg, is inmiddels ondergebracht bij MantelzorgNL. De ministeries borgen hierbij expliciet het behoud van de opgebouwde specialistische kennis en de reeds gewaardeerde, succesvolle werkwijze. Hiermee garanderen zij blijvende, kwalitatieve aandacht en ondersteuning voor de combinatie van werk en mantelzorg op de werkvloer.

5.7 We vergemakkelijken de combinatie van onderwijs en mantelzorg door in te zetten op bewustwording, erkenning, tijdige signalering en ruimte voor maatwerk binnen onderwijsinstellingen

Kinderen en jongeren kunnen al op vroege leeftijd in aanraking komen met mantelzorg, doordat zij opgroeien met een naaste, vaak een ouder, broer of zus, met een chronische ziekte, beperking, psychische aandoening of verslavingsproblematiek.[35] Jonge mantelzorgers verdienen specifieke aandacht, bescherming en ondersteuning. Het zorgen voor een naaste kan voor jonge mantelzorgers grote impact hebben op hun persoonlijke ontwikkeling, welzijn en toekomstperspectieven. Het gaat bij jonge mantelzorgers niet enkel om de zorgtaken die zij dragen, maar juist ook om de zorgen die ze zich maken over hun naaste en de zorg of aandacht die zij missen op jonge leeftijd als gevolg van de situatie thuis.

Brede maatschappelijke erkenning van hun situatie, persoonlijke aandacht en flexibiliteit dragen bij aan het welzijn van jonge mantelzorgers en kunnen voorkomen dat zij overbelast raken. Het is voor leerlingen en studenten die mantelzorgen belangrijk dat onderwijsinstellingen en professionals jonge mantelzorgers tijdig signaleren en ruimte bieden met begrip, flexibiliteit of maatwerk. Bij andere professionals in zorg en welzijn is het belangrijk dat er specifieke aandacht is voor het herkennen en ondersteunen van jonge mantelzorgers.

Aan deze ambitie geven we invulling met de volgende acties:
- OCW verkent samen met onderwijsinstellingen hoe financiële voorzieningen voor mbo-, hbo- en wo-studenten met een ondersteuningsbehoefte beter ingericht kunnen worden om studenten binnen onderwijsinstellingen de juiste ondersteuning te bieden. In deze verkenning wordt de ondersteuning van studerende mantelzorgers meegenomen. Mantelzorgende studenten hebben niet bij iedere instelling dezelfde toegang tot ondersteuning wat kan leiden tot ongelijke behandeling. De minister van OCW vindt dit onwenselijk en werkt samen met de sector aan verbeteringen.[36] In de loop van 2027 komt de minister van OCW met een rapportage over de voortgang ten aanzien van deze verkenning. In deze brief wordt specifiek ingegaan op de positie van de mantelzorgende student.
- Daarnaast gaat OCW in gesprek met de instellingen over hoe de verschillen betreffende maatwerkvoorzieningen, zoals aanpassingen in onderwijsprogramma of examinering, voor studenten met een ondersteuningsvraag verkleind kunnen worden. De positie van mantelzorgers wordt in deze gesprekken expliciet aan de orde gesteld.
- In het landelijk kader studentenwelzijn[37] is 'kennis en kunde van onderwijsprofessionals' een van de pijlers waar door het veld aan wordt gewerkt. Kennis en kunde houdt in dat onderwijsprofessionals studenten met een ondersteuningsvraag, waaronder studerende mantelzorgers, tijdig kunnen signaleren en doorverwijzen naar passende hulp.

35 In Nederland groeit circa 1 op de 5 scholieren (12-16 jaar) op met een zorgsituatie thuis ('Bezorgd naar school', SCP (2020)). Bij jongeren tussen 16-24 jaar neemt dit toe tot 1 op de 4 jongeren die opgroeit met zorgen voor een dierbare ('Kerncijfers jonge mantelzorgers in Nederland', SCP (2022)).
36 Kamerstukken II, vergaderjaar 2025–2026, 31288, nr. 1259
37 Kamerstukken II, vergaderjaar 2022–2023, 31288, nr. 1067

- Het Expertisecentrum Inclusief Onderwijs (ECIO) ondersteunt mbo-, hbo- en wo- instellingen bij het inrichten van toegankelijk onderwijs voor studenten met een ondersteuningsvraag. Onder deze doelgroep vallen ook studerende mantelzorgers. Hiervoor ontvangt ECIO een instellingsubsidie van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.
- Voor bovenstaande punten wordt de input van de Strategische Alliantie meegenomen. Daarnaast zet de Strategische Alliantie Jonge Mantelzorg zich in om het maatschappelijke bewustzijn over jonge mantelzorgers te vergroten en signalering en ondersteuning in het onderwijs, zorg en welzijn te versterken. De Strategische Alliantie Jonge Mantelzorg wordt hierin gefaciliteerd door VWS.
- Ook in het funderend onderwijs is het van belang dat er aandacht is voor leerlingen die opgroeien met mantelzorgtaken. Scholen en instellingen kunnen soms met kleine aanpassingen al veel betekenen voor leerlingen en studenten die het moeilijk hebben. Een beetje flexibiliteit in roostering, wat speling in het moment waarop een toets wordt afgenomen, dat soort aanpassingen kunnen soms echt helpen om te zorgen dat een leerling of student niet uitvalt.

(Ver)delen van mantelzorgtaken

5.8 We bevorderen de samenwerking tussen formele zorg en het informele netwerk als gelijkwaardige partners, met oog voor de draagkracht, draaglast, kennis en positie van mantelzorgers

Mantelzorgers zorgen vaak al langere tijd voor hun naaste voordat zorgverleners in beeld komen. Toch voelen mantelzorgers zich niet altijd gehoord door zorgverleners. Het (ver)delen van mantelzorgtaken kan bijdragen aan meer houdbaarheid en minder fysieke en mentale belasting voor individuele mantelzorgers. Bij een gelijkwaardige samenwerking tussen de formele zorg en het informele netwerk, is oog voor de draagkracht en draaglast van mantelzorgers en ook voor hun kennis en positie. Binnen organisaties wordt deze werkwijze steeds meer de norm en in het land zijn inspirerende voorbeelden te vinden, bijvoorbeeld vanuit het reablement-gedachtegoed.[38] De urgentie blijft de komende jaren onverminderd hoog. Het uitgangspunt is helder: de inbreng van de zorg- en welzijnsprofessional en die van de mantelzorger zijn van gelijke waarde. Dit leidt tot een betere kwaliteit van bestaan voor de cliënt en een gezonde, vol te houden balans voor de mantelzorger.

Aan deze ambitie geven we invulling met de volgende acties:

- Met reablement wordt de eigen regie van mensen versterkt, waarbij ook aandacht is voor de rol van naasten. Binnen het te verwachten ZonMw vervolgprogramma Reablement (2026 -2030) worden niet alleen ouderen als doelgroep meegenomen, maar ook de positie van mantelzorgers. Hiermee wordt de versterking van de samenwerking tussen formele zorg en het informele netwerk beoogd zonder de mantelzorger hiermee te belasten.
- In de uitgangspunten van het Generiek Kompas ‘Samen werken aan kwaliteit van bestaan’ heeft de positie van mantelzorgers een stevige basis gekregen. ‘Kompas-partijen’ zetten zich in om deze gelijkwaardige samenwerking met mantelzorgers te stimuleren met goede voorbeelden en handvatten en te verkennen welke aanvullende instrumenten daarnaast nodig zijn.
- Partijen doen uiterlijk eind 2027 concrete voorstellen ter verbetering van de positie en medezeggenschap van mantelzorgers/naasten in zorginstellingen, waaronder GGZ-instellingen.
- VWS verkent samen met MIND en Ypsilon welk type ondersteuning nodig is voor naasten met mentale en/of psychische problemen en welke acties of maatregelen passend zijn. Hierbij wordt gekeken welke rol mentale gezondheidsnetwerken hebben. Deze verkenning is in het tweede kwartaal van 2027 afgerond.
- Het Lectorenplatform Informele Zorg neemt samen met Movisie en Vilans het voortouw om de dialoog met zorg- en welzijnsopleidingen (Social Work, Paramedisch en Verpleegkunde) te voeren met als doel het lesaanbod te verrijken met kennis en vaardigheden rondom het samenspel tussen professional, vrijwilliger, sociaal werk en mantelzorger.
- Vilans, Movisie, zorg- en welzijnsorganisaties en relevante praktijk- en gemeenschapsorganisaties delen inspirerende voorbeelden, werkende elementen en geleerde lessen uit de praktijk over de samenwerking formeel - informeel.
- Vilans en Movisie concretiseren in samenwerking met VWS de randvoorwaarden voor initiatieven voor scholing en trainingen voor mantelzorgers. Vilans en Movisie ontwikkelen in samenwerking met het sociaal domein kennisproducten die aansluiten op de behoeften van het veld en mantelzorgers zelf.
- Ecorys doet in opdracht van VWS onderzoek naar de wijze waarop de positie van mantelzorgers bij de toegang tot de Wmo (het keukentafelgesprek) momenteel geborgd wordt. De uitkomsten van dit onderzoek worden in het 1e kwartaal van 2027 verwacht. Op basis van deze uitkomsten formuleren VWS en VNG vervolgacties onder andere gericht op het versterken van deze positie ten behoeve van de draagkracht en draaglast, met het uitgangspunt ‘hoe houden we het netwerk in balans’.

38 Bij het reablement-gedachtegoed staat het uitgaan van de eigen regie, zelfstandigheid en mogelijkheden van de zorgvrager centraal.

- Vanuit het IZA en AZWA werken partijen aan de versterking van de eerstelijnszorg. Dit gebeurt onder meer door multidisciplinaire samenwerking in de wijk te coördineren en organiseren met ondersteuning vanuit de regio. Dit om zo de toegankelijkheid van zorg en ondersteuning te borgen. Een van de voorwaarden hiervan is goede samenwerking tussen professionals in de eerstelijnszorg. In dit kader verkent VWS met de partijen van de visie eerstelijnszorg hoe het multidisciplinair overleg (MDO) hieraan kan bijdragen - met daarin ook een rol voor mantelzorgers - en welke (aanvullende) instrumenten hiervoor nodig zijn.
- LHV werkt de voor huisartsen ontwikkelde toolkit mantelzorg en (over)belasting bij en brengt deze onder de aandacht bij huisartsen. De toolkit helpt huisartsen om mantelzorgers te herkennen, overbelasting te signaleren en te voorkomen en geven huisartsen handvatten om mantelzorgers passende ondersteuning aan te bieden.

5.9 We ondersteunen het (ver)delen van verantwoordelijkheden binnen het informele netwerk, met aandacht voor gendergelijkheid en het gezamenlijk organiseren van hulp rond de zorgvrager en mantelzorger

Mantelzorgtaken zijn vaak niet gelijk verdeeld. Binnen het informele netwerk komen deze taken vaak terecht bij dezelfde personen.[39] Dit leidt ook binnen de samenleving als geheel tot een scheve verdeling van mantelzorgtaken. Het (ver)delen van mantelzorg kan worden beïnvloed door onder meer genderpatronen, culturele verwachtingen, afstand, beschikbare tijd en financiële mogelijkheden. Het versterken van het informele netwerk begint met het gezamenlijk in beeld brengen van wie rondom de zorgvrager en mantelzorger betrokken zijn en welke bijdrage verschillende mensen kunnen en willen leveren. Daarbij is niet alleen aandacht voor de feitelijke zorgtaken, maar ook voor praktische en sociale vormen van ondersteuning. Het tijdig bespreekbaar maken van verwachtingen binnen families en netwerken kan helpen voorkomen dat zorgtaken vanzelfsprekend en langdurig bij één persoon terechtkomen. Het bespreekbaar maken en waar mogelijk verbreden van het netwerk kan bijdragen aan een eerlijkere en beter vol te houden verdeling.

Aan deze ambitie geven we invulling met de volgende acties:
- De alliantie “Financieel Sterk door Werk” werkt met steun van OCW aan de opgave om een betere verdeling van betaalde arbeid en onbetaalde zorg te bevorderen. De alliantie geeft het thema mantelzorg specifieke aandacht bij kennisontwikkeling, ondersteuning van werkgevers, communicatie en agendering. In november 2026 wordt een bewustwordingscampagne over mantelzorg, met aandacht voor de gevolgen voor werk, inkomen, gezondheid, en gendergelijkheid gevoerd. De campagne vraagt onder meer aandacht voor normverandering waarin mantelzorg niet vanzelfsprekend door vrouwen wordt gedaan.
- Er wordt gewerkt aan een structurele vorm van informatievoorziening door de rijksoverheid, bijvoorbeeld op Rijksoverheid.nl.

Versterken van een zorgzame samenleving

5.10 We stimuleren de ontwikkeling en versterking van zorgzame gemeenschappen, sociale netwerken en leefomgevingen waarin mensen elkaar kunnen ontmoeten, ondersteunen en mantelzorgtaken waar mogelijk kunnen delen

Een deel van de mantelzorgtaken bestaan uit taken die ook door anderen dan kinderen of een partner kunnen worden uitgevoerd. Zoals bijvoorbeeld het houden van gezelschap, een oogje in het zeil houden en een boodschap doen. Wanneer mensen in hun omgeving naar elkaar omzien, kunnen juist dit soort alledaagse vormen van ondersteuning worden gedeeld. Dit kan in een zorgzame straat, buurt of wijk maar ook binnen een geclusterde woonvorm waar bewoners elkaar kennen en ondersteunen.

In een zorgzame gemeenschap is de drempel om hulp te vragen of hulp aan te bieden lager. Dat kan mantelzorgers ontlasten en ervoor zorgen dat zij de mantelzorg voor hun naasten langer kunnen volhouden. Om dit op een vanzelfsprekende en ongedwongen manier te laten ontstaan, moeten we bouwen aan gemeenschapsvorming. Zorgzame gemeenschappen bouwen voort op bestaande sociale relaties en gemeenschapsinfrastructuren en kunnen daarom per wijk en gemeenschap verschillend vorm krijgen. Bij het versterken van informele netwerken blijft aandacht nodig voor grenzen, vrijwilligheid, wederkerigheid en voor verantwoordelijkheden die professionele zorg en overheid behouden. Van professionals vraagt dit dat zij signaleren, luisteren en informeren, en waar nodig doorverwijzen of andere partijen betrekken.

39 De SER signaleert in haar advies een aantal usual suspects; deeltijders, mensen met flexibel werk en werkenden in de zorg, al dan niet in combinatie. Waarbij dit ook vaker om vrouwen dan mannen gaat.

Gemeenschappen ontstaan door dagelijkse ontmoetingen, maar kunnen ook actief worden versterkt. Bijvoorbeeld door activiteiten in de buurt, een uitnodigende ontmoetingsruimte, gezamenlijke koffie- of eetmomenten, bewonersinitiatieven of andere laagdrempelige ontmoetingen die mensen met elkaar verbinden. Achter veel succesvolle vormen van informele ondersteuning staan vrijwilligersorganisaties, patiënten- en cliëntenorganisaties, steunpunten mantelzorg, bewoners-initiatieven en andere maatschappelijke organisaties die ontmoeting organiseren, vrijwilligers begeleiden, mensen met elkaar verbinden en samenwerking mogelijk maken. Ook het concept van voorzorgcirkels draagt bij gemeenschapsontwikkeling. Voorzorgcirkels zorgen ervoor dat de drempel om even iets aan elkaar te vragen lager wordt. De mensen in de voorzorgcirkel houden elkaar net wat beter in de gaten en de voorzorgcirkels zijn vaak een start om activiteiten met elkaar te ondernemen.

Daarnaast zien we mooie ontwikkelingen bij geclusterde woonvormen, zowel in nieuwbouw als bij bestaande gebouwen. Voorbeelden hiervan zijn concepten als ThuisPlus-flats of LangLevenThuis-flats. Hierbij worden oudere flats gerenoveerd tot geclusterde woningen geschikt voor ouderen waarbij een levendige gemeenschap een belangrijk onderdeel is van het woonconcept.
Ook om andere redenen kan er verlichting komen voor de mantelzorger in een geclusterde woonvorm. Bij bijvoorbeeld de ThuisPlusflats is vaak overdag een zorg- en welzijnsteam aanwezig. Dit kan zorgen wegnemen bij mantelzorgers, omdat samen met het zorg- en welzijnsteam op een snelle, laagdrempelige manier passende ondersteuning kan worden georganiseerd voordat problemen escaleren. In een woonvorm met een bloeiende gemeenschap kan het daarnaast fijn zijn voor mensen met dementie om er samen met hun partner te blijven wonen.

Een sterke gemeenschap – zowel in een woonvorm als in een buurt – biedt meer mogelijkheden om signalen van achteruitgang vroegtijdig op te merken, zoals minder naar buiten gaan, vaker vallen of toenemende vergeetachtigheid. Door deze signalen tijdig te bespreken met professionals, kan passende ondersteuning worden georganiseerd voordat problemen escaleren. Ook kunnen vanuit de gemeenschap activiteiten worden georganiseerd die bijdragen aan gezond ouder worden, zoals beweegactiviteiten gericht op valpreventie.

De dynamiek in deze gemeenschappen ontstaat echter niet altijd vanzelf. Professionele ondersteuning kan net dat extra zetje geven om bewoners met elkaar te verbinden, initiatieven op gang te brengen, en de gemeenschap duurzaam te laten floreren. In de praktijk gebeurt dit al op verschillende plekken, bijvoorbeeld in de Langer Thuis Flats of in wijken waar een buurtverbinder, opbouwwerker of community builder actief is. Tegelijkertijd blijkt de structurele financiering van ontmoetingsplekken en professionele ondersteuning van bijvoorbeeld deze buurtverbinders vaak kwetsbaar. Veel initiatieven zijn afhankelijk van tijdelijke subsidies, waardoor jaarlijks onzekerheid bestaat over de continuïteit. Daarnaast zijn er in het Aanvullend Zorg- en Welzijnsakkoord (AZWA) afspraken gemaakt en middelen toegekend voor het van inloopvoorzieningen en laagdrempelige steunpunten in de wijk te versterken. Ook is er de komende jaren 200 miljoen beschikbaar voor een gemeenschapsfonds.

Aan deze ambitie geven we invulling met de volgende acties:
- Het kabinet wil gemeenschapsvorming in woonvormen betrekken bij het aanvullend Hoofdlijnenakkoord Ouderenzorg (HLO) en bekijkt de mogelijkheden hiervoor.
- Het ondersteuningsteam stimuleert de totstandkoming en verdere verspreiding van voorzorgcirkels en ondersteunt de uitwisseling van kennis en goede voorbeelden.
- Het kabinet onderzoekt samen met de VNG hoe gemeenten gemeenschapsvorming en zorgzame gemeenschappen structureel kunnen versterken als onderdeel van het lokale welzijnsbeleid. Dit sluit aan bij de doelstelling van het Gemeenschapsfonds dat het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties opricht. Het Gemeenschapsfonds realiseert en bestendigd ontmoetingsplekken en ondersteunt maatschappelijk initiatief om zo bij te dragen aan gemeenschapskracht. We ontwerpen samen met maatschappelijke partners en de potentiële uitvoeringsorganisatie één samenhangende regeling die naar verwachting in 2027 na de zomer vanuit BZK opengesteld kan worden.

6 Governance en monitoring

De Mantelzorgagenda 2027–2030 is een gezamenlijke agenda van overheid, maatschappelijke organisaties, gemeenten, zorgpartijen, werkgevers, onderwijs en mantelzorgers. De maatregelen in de agenda liggen voor een belangrijk deel binnen verschillende domeinen en bestaande verantwoordelijkheden.

Deze landelijke governance heeft daarin niet als doel om naast bestaande besluitvormingsstructuren een nieuwe bestuurslaag te creëren. De governance heeft als doel om samenhang, voortgang en gezamenlijke verantwoordelijkheid voor de uitvoering van de agenda te organiseren.

De landelijke governance ziet er als volgt uit:

Stuurgroep Mantelzorg

Aan de stuurgroep Mantelzorg zit een beperkt aantal vertegenwoordigers van betrokken organisaties aan tafel. De taak van de stuurgroep is:

- Samen sturing geven aan de uitwerking en uitvoering van deze agenda;
- Het bewaken van de samenhang tussen de verschillende onderdelen van de agenda;
- Het signaleren van gevolgen voor mantelzorgers in beleid; het attenderen van leden van de Stuurgroep op mogelijk relevante wijzigingen in beleid.
- Het monitoren van de voortgang van de uitvoering van de agenda;
- Het bespreken en besluiten over geagendeerde knelpunten of discussiepunten.

De directeur Maatschappelijke Ondersteuning van het ministerie van VWS is voorzitter van de stuurgroep. Omdat de meeste beslissingen al een eigen governance en besluitvormingsstructuur hebben, komt deze stuurgroep twee keer per jaar bij elkaar om alle voortgang in samenhang te kunnen bekijken.

De leden van de stuurgroep zijn:

- ActiZ
- MantelzorgNL
- Ministerie van VWS (voorzitter)
- Ministerie van SZW
- Ministerie van OCW
- Sociaal Werk Nederland SWN
- Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG)
- Vereniging VrijwilligerswerkNL
- Zorgverzekeraars Nederland (ZN)

Gedurende de looptijd van de mantelzorgagenda wordt bezien of de samenstelling van de stuurgroep nog aansluit op de opgave en of er nog andere partijen in de stuurgroep nodig zijn. Op het moment dat het ondersteuningsteam mantelzorg operationeel is, wordt bekeken of zij ook een rol in de stuurgroep kunnen spelen om te rapporteren over ervaringen van mantelzorgers en de implementatie/uitvoering van beleid.

De stuurgroep wordt gevoed door twee werkgroepen:

1. Werkgroep Mantelzorg en Informele Hulp.
Deze werkgroep bestaat uit:
- ActiZ
- MantelzorgNL
- Ministerie van VWS (voorzitter)
- Sociaal Werk Nederland (SWN)
- Strategische Alliantie Jonge Mantelzorg
- Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG)
- Vereniging VrijwilligerswerkNL
- Zorgverzekeraars Nederland (ZN)

Zij zullen werken aan (acties op het terrein van):
1. bewustwording;
2. totstandkoming ondersteuningsteam;
3. implementatie kader gelijkgerichte mantelzorgondersteuning & kader logeerzorg;
4. het bevorderen van samenwerking tussen formele en informele hulp.

De werkgroep zal gezamenlijk de acties verder uitwerken in gang zetten. Zover acties nadere besluitvorming vragen, zullen deze worden voorgelegd aan de stuurgroep. Gedurende de looptijd van de mantelzorgagenda zal ook voor de werkgroep worden bezien of de samenstelling van de werkgroep nog aansluit op de opgave en of er andere partijen nodig zijn.

2. Werkgroep Verbinding met Praktijk
De voortgang van de Mantelzorgagenda 2027-2030 wordt jaarlijks met een adviesraad van mantelzorgers besproken. In de stuurgroep zullen ook (trends in) ervaringen van mantelzorgers worden besproken. Zowel Ministerie van VWS als MantelzorgNL spelen hier de rol van linking pin.

De adviesraad wordt samengesteld met ervaringsdeskundigheid vanuit:
- Ieder(in)
- MantelzorgNL
- MIND
- NOOM
- Patiëntenfederatie Nederland
- Seniorencoalitie
- Seniorennetwerk
- Strategische Alliantie Jonge Mantelzorg

Zo borgen we dat deze adviesraad een afspiegeling vormt van de diversiteit van mantelzorg: jong en oud, werkend en niet-werkend, verschillende culturele achtergronden, verschillende typen zorgtaken en verschillende intensiteiten van mantelzorg.

3. Stichting van de Arbeid
Acties rond het thema “Werk en Mantelzorg” verlopen hoofdzakelijk via het ministerie van SZW en de Stichting van de Arbeid.[40] De sociale partners denken mee en geven inbreng op de acties uit de Mantelzorgagenda.

Governance overige acties
Daar waar afspraken raken aan al bestaande structuren, zoals bij gemeenschapsvorming in woonvormen of veranderingen ten aanzien van vereenvoudigingen van het systeem, verloopt de besluitvorming via die tafels. Voor acties op terrein van onderwijs werken onderwijspartijen samen met partijen op het terrein van mantelzorg vanuit de bestaande samenwerkings-structuren. In de stuurgroep wordt de voortgang op deze onderwerpen bewaakt, waarbij de aansluiting tussen de verschillende beleidsdomeinen en de versterking van de positie van de mantelzorger in samenhang worden bezien. Zowel op het niveau van de werkgroep als in de stuurgroep zullen partijen nieuw beleid met mogelijke effecten voor mantelzorgers agenderen.

40 De Stichting van de Arbeid is een overlegorgaan dat bestaat uit drie werkgeversorganisaties, VNO-NCW, MKB-Nederland en LTO Nederland, en drie werknemersorganisaties, FNV, CNV en VCP.

Ondersteuning en monitoring

Met de inzet van een meerjarig landelijk ondersteuningsteam versnellen VWS en VNG de implementatie van eerdergenoemde handreikingen Gelijkgerichte mantelzorgondersteuning in de Wmo en Logeerzorg. Een ondersteuningsteam wordt ingericht met als doel gemeenten en regio's te ondersteunen bij het implementeren van maatregelen die moeten leiden tot betere ondersteuning van mantelzorgers. Het ondersteuningsteam biedt advies, deelt goede voorbeelden met oog voor diversiteit van mantelzorg, stimuleert kennisdeling en helpt regio's om barrières rondom financiering en domeinoverstijgende samenwerking te doorbreken.

De voortgang van de acties zal jaarlijks gerapporteerd worden middels een voortgangsrapportage die gedeeld wordt met de Tweede Kamer. De wijze waarop de monitoring op acties en resultaten plaatsvindt, wordt nader uitgewerkt en voorgelegd in de stuurgroep. Daarnaast heeft het SCP de intentie medio 2029 nieuw onderzoek naar het geven van mantelzorg te starten.

Deze brochure is een uitgave van:

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
Postbus 20350 | 2500 EJ Den Haag

1400 (op werkdagen van 08:00 tot 20:00 uur)
www.rijksoverheid.nl

Oktober 2026